

УДК 780.616.432.071.2(477.54)

DOI 10.34064/khnum2-2607

Бевз Марина Володимирівна

кандидат мистецтвознавства, професор,
професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано
Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського
e-mail: 10bevzmarina@i.ua
ORCID iD: 0000-0001-8176-849X

**КОРИФЕЇ ХАРКІВСЬКОЇ ПІАНІСТИЧНОЇ ШКОЛИ:
НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА ЄЩЕНКО.
СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ**

Стаття присвячена висвітленню творчої постаті Наталії Єщенко (1926–2015) – непересічного музиканта, знаного викладача, заслуженого діяча мистецтв України, професорки кафедри спеціального фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Виконавська та педагогічна діяльність Н. О. Єщенко розглядається у контексті становлення та розвитку харківської піаністичної школи. Як і композиторська творчість, виконавські школи акумулюють «звукові вібрації» часу, тому вивчення їх генези та особливостей розвитку постає як перспективний напрям у сучасному українському музикознавстві. Таке масштабне, яскраве та різноманітне явище, як харківська піаністична школа, потребує розгалужених системних досліджень, а жанр «творчого портрету» набуває особливої актуальності в «ювілейні» часи, адже саме у 2022 році виповнюється 105 років від дня заснування ХНУМ імені І. П. Котляревського – славетного навчального закладу, якому присвятила своє життя Н. О. Єщенко.

Повноту презентації творчої особистості Н. Єщенко надає висвітлення в статті виконавських та педагогічних принципів, «репертуарної політики», непересічних людських якостей Наталії Олександрівни, яке дозволило дійти висновку про значний особистий внесок піаністки у розвиток музичної культури та фахової мистецької освіти України другої половини ХХ століття.

Ключові слова: *Наталія Олександрівна Єщенко; професіоналізм; харківська піаністична школа; інтерпретація; виконавський стиль; педагогічна майстерність; людяність.*

Постановка проблеми. Фахова мистецька освіта – складне явище. Набуття професійних вмінь та навичок в процесі оволодіння грою на музичному інструменті невіддільно від духовного зростання. Поступове занурення в безмежний світ музики, осягнення її змістів, можливостей впливу на становлення та розвиток особистості, її значення в житті людства неможливе без Вчителя – особи, яка не тільки допоможе оволодіти усіма правилами та нюансами «музичної мови», але і розкриє її сутність, енергетику, а головне – надасть могутній поштовх для особистісного зростання учня. Таким Вчителем для мене, як і для більш ніж 90 випускників її класу, стала Наталія Олександрівна Єщенко – заслужений діяч мистецтв України, професор Харківського інституту мистецтв (нині – Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського).

Дослідження, присвячені осмисленню пройденого шляху, висвітленню творчих постатей митців, копітка та самовіддана праця яких, як скельця мозаїки, склали яскраву партитуру «симфонії успіху» Університету – є особливо *актуальними* напередодні 105 річниць від дня заснування нашої Alma Mater. У сучасному українському музикознавстві існує певна кількість публікацій, в яких досліджуються як питання функціонування ХНУМ імені І. П. Котляревського за різні часи його славетної історії, так і персоналії митців, що сформували його композиторську, виконавські та педагогічні школи. Детальна картина мистецького життя Харкова початку ХХ століття, зокрема становлення та розвитку тут фахової музичної освіти відтворена у ґрунтовному дослідженні О. Конової (2004а), якій належить також нарис з історії кафедри спеціального фортепіано ХНУМ (2007). У царині фортепіанного мистецтва та педагогіки наразі набувають подальшого розвитку дослідження харківської фортепіанної школи через вивчення діяльності її яскравих представників. Зокрема, змістовні праці харківських вчених були присвячені таким видатним особистостям, як Павло Луценко (Лисенко, 1998), Регіна Горовиць (Руденко,

2001), Марія Єщенко (Кононова, 2004b), Вікторія Лозова (Інютючкіна, 2021), Тетяна Веркіна (збірник матеріалів колективу авторів, див.: Шубіна, 2016), Наталія Єщенко (Руденко, 2021). Актуальність творчої і педагогічної спадщини корифеїв харківської фортепіанної школи засвідчує й той факт, що серед творчих та наукових проєктів до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського, які щойно відбулися, – справжнє свято фортепіанної музики, започатковане на вшанування видатних сестер-музиканток, все професійне життя яких пройшло в його стінах та «чий імена назавжди вписані в славетну історію української фортепіанної школи ХХ століття» (І Міжнародний конкурс піаністів імені Марії та Наталії Єщенко, 2021: 3). Отже, існує необхідність осягнення й поглибленого вивчення творчих настанов і педагогічних принципів видатних майстрів, які дозволили їм сформувати власні виконавські школи та забезпечили спадкоємність у вихованні нових поколінь музикантів.

Метою статті є висвітлення творчої постаті та виконавсько-педагогічної діяльності Наталії Олександрівни Єщенко – однієї з провідних педагогів кафедри спеціального фортепіано ХНУМ імені І. П. Котляревського другої половини ХХ століття, визначення особливостей її виконавського та педагогічного «почерку» та її ролі у формуванні й розвитку харківської піаністичної школи.

Біографічний метод дослідження дозволив уточнити і осмислити деталі творчого життя Н. О. Єщенко, необхідні для відтворення її портрету педагога і виконавиці; метод *порівняльного аналізу* – презентувати її індивідуальний виконавський стиль та педагогічні принципи формування музиканта-професіонала; *історико-культурний «ракурс»* пошуку дозволив розглянути творчу особистість Н. О. Єщенко в контексті становлення та розвитку харківської піаністичної школи у другій половині ХХ століття.

Названі вище праці з музичної культури Харкова та історіографія ХНУМ імені І. П. Котляревського означеного періоду, довідникові видання¹, матеріали особистого архіву автора статті, роботи з фортепі-

¹ Митці України. Енциклопедичний довідник, 1992: 837; Харкову 350. Лідери ХХІ століття, 2004: 458; Снегірьов, 1998; Кононова, 2009; Мистецтво України. Біографічний довідник, 1997: 238.

анної педагогіки та виконавства² склали **теоретичне підґрунтя** цього дослідження. Його **наукову новизну** становить комплексне розкриття виконавських здобутків і педагогічних принципів Наталії Єщенко, що набули подальшого розвитку в професійній діяльності численних випускників її класу і сформували «школу Наталії Єщенко»; введення до наукового обігу інформації з особистого архіву мисткині. **Практичне значення** результатів дослідження полягає в можливості їх використання в курсах історії фортепіанного мистецтва, фортепіанної методики та педагогіки, наукових дослідженнях з проблем становлення та розвитку харківських виконавських шкіл, історіографії ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усе життя та професійна діяльність Наталії Олександрівни Єщенко були пов'язані з Харковом. Родина Ястремських-Єщенків ще на початку ХХ століття була знаною в мистецькій спільноті міста. Мати Наталії Єщенко, Марія Євгенівна Ястремська, піаністка, випускниця класу Олександра Юхимовича Горовиця – відомого музиканта, учня видатного композитора ХХ століття Олександра Скрябіна; батько – Олександр Миколайович Єщенко – співак, соліст Харківського оперного театру. Музика як неодмінна органічна компонента людського буття була присутня в житті Наталії Єщенко від народження, а першою вчителькою у грі на фортепіано стала її бабуся – Олександра Євгенівна Ястремська – відома у Харкові викладачка фортепіано, фундаторка музичної школи імені П. І. Чайковського.

Наталія Олександрівна отримала блискучу фахову освіту: спочатку в студії для музично обдарованих дітей при Харківській консерваторії (нині – Харківський державний музичний ліцей), а згодом і в консерваторії вона навчалась в класі видатного музиканта, піаніста, легенди харківської фортепіанної школи Михайла Самуїловича Хазановського, в аспірантурі при Московській консерваторії – в класі професора С. Є. Фейнберга. Навчання у Самуїла Євгеновича Фейнберга – піаніста, композитора зі світовим ім'ям – за твердженням самої Наталії Олександрівни, мало для неї величезне значення.

² Необхідні посилання супроводжують виклад основного матеріалу статті.

Непересічні творчі здібності Наталії Єщенко, розвинути та збагачені спілкуванням з видатними музикантами, якими були її Вчителі, підкріплені роками наполегливої праці, перетворили її на яскраву творчу особистість.

Викладацька діяльність Наталії Олександрівни Єщенко в консерваторії почалась одразу після її закінчення з відзнакою (1947), і саме в стінах Alma mater вона пройшла шлях від асистента до професора, заслуженого діяча мистецтв України. За більш ніж 60 років професійної діяльності Наталія Єщенко виховала 90 фахівців, які завдячують їй своєю професійною компетентністю та гідно презентують її «школу» як у різних куточках нашої держави, так і далеко за її межами. І вже учні учнів професора Наталії Єщенко продовжують її шлях у музичному мистецтві, що таким чином стає безкінечним.

За згадкою випускниці її класу, доцента Л. Л. Радомської, педагогічний образ Н. О. Єщенко характеризують «високий професіоналізм, велика вдумливість, працелюбство, виняткова відповідальність у роботі, любов до своєї справи, щедрість і доброта». Звісно, педагогічна майстерність набувається роками наполегливої праці, але полягає не тільки у досконалому володінні фаховими, методичними вміннями та навичками, а і в особливій здатності відчувати та дбайливо плекати творчу індивідуальність учня, і саме такий «персоніфікований» підхід до студентів панував у класі Наталії Єщенко. Разом з тим, їй вдавалося створити таку атмосферу спілкування, дружби, взаємоповаги серед однокласників, що, наприклад, друзів на все життя я знайшла саме в класі Наталії Олександрівни.

Як я розумію зараз, широка концертна, виконавська практика була одним з потужних педагогічних принципів Наталії Єщенко. Схильність до «монографічних висловлювань» в особистій виконавській діяльності у певному сенсі обумовлювала тематику концертів її учнів – так, виконання студентами класу (1980 роки) таких значних фортепіанних циклів, як «24 прелюдії С. Рахманінова» та «24 прелюдії та фуґи Д. Шостаковича» стали яскравими мистецькими подіями нашого студентського життя. Кожен зі студентів класу був зобов'язаний щорічно виступати з сольною концертною програмою, але це зобов'язання було скоріше нагальною потребою, ніж примусом,

адже програма концерту вміло складалася Наталією Олександрівною з творів, що надавали могутній поштовх художньому та фаховому зростанню учня. Зокрема, згадую приклад з особистої студентської концертної практики – виконання циклу «24 прелюдії» Ф. Шопена або «концерт у фа-мінорі», програму якого склали твори у цій тональності: Ноктюрн, Балада, Фантазія Ф. Шопена та Соната № 23 Л. ван Бетховена.

Прослуховування концертної програми усіма студентами класу з подальшим обговоренням – сталий елемент педагогічної практики Наталії Єщенко. Таким чином вона формувала «активне слухання», вміння формулювати та висловлювати думки, сприймати критику.

Ефективним прийомом також виявився аудіозапис виконання студентом того чи іншого твору з наступним скрупульозним аналізом звучання. Наталія Олександрівна проводила копітку роботи над якістю інтонування, а її блискучий особистий показ на роялі був найефективнішим педагогічним «засобом впливу».

Точне, докладне оволодіння авторським текстом з урахуванням стильових рис композиторів, структурних особливостей музичних форм та жанрових ознак творів, що вивчаються – наріжний камінь «школи Єщенко».

А вміння Наталії Олександрівни створювати аплікатурні «схеми» виконання технічно складних елементів фактури творів, що вивчалися, з урахуванням особливостей піаністичного апарату студента, було насправді дивовижним. Віддаючи належне розвитку технічної майстерності студента, вона мала здатність аргументовано довести необхідність вивчення так званих «інструктивних» етюдів та визначити їх справжню вагу у процесі формування піанізму як мистецтва, що, як наукова проблема, зокрема, обговорюється і сьогодні (Ivanova, Chernyavska, & Pupina, 2020: 260).

Підґрунтям навички осмисленості, стабільності концертного виконання, якою володіли студенти класу, була сформована Наталією Олександрівною здатність докладно відтворити в уяві повний текст твору. Так, необхідною передумовою досягнення поліфонічних композицій було вивчення напам'ять кожного голосу, поєднання двох, трьох, чотирьох голосів у різних комбінаціях. А вимога щодо вико-

нання на першому уроці тексту твору напам'ять не давала змоги припиняти навчання навіть під час канікул!

В класі проводилась системна робота над формуванням вмій та навичок, необхідних для інтерпретації шедеврів фортепіанної літератури: осягненням концепції твору, розумінням та точним відбиттям форми, фразуванням тощо.

Також певною нормою була присутність в класі під час уроків колег Наталії Єщенко. Вона залучала їх до обговорення гри студентів і з повагою та вдячністю сприймала їхні думки та поради, будучи при цьому вже знаним викладачем.

Маючи «академічний світогляд», Наталія Єщенко була відкрита і до сприйняття творчості композиторів сучасності. Так, саме в її класі я познайомилась з фортепіанною творчістю харківських композиторів – М. Коляди, М. Тица, І. Ковача, М. Кармінського та В. Борисова, яскравого представника харківської композиторської школи, фортепіанна творчість якого стала основою моїх наукових досліджень. Велика повага та справжня дружба поєднували родину В. Т. Борисова і Г. О. Тюменєвої, корифеїв харківської композиторської та музикознавчої шкіл, з родиною Н. О. Єщенко. Щаслива, що певний час я мала можливість спостерігати за цим дивовижним явищем.

Концертна діяльність була невід'ємною складовою творчого життя Наталії Олександрівни. Так, з афіш, датованих 1940–1941 рр., що збереглися в особистому архіві Єщенко, ми дізнаємось, що у концертах учнів класу М. С. Хазановського музичної школи-десятирічки при Харківській державній консерваторії, юна піаністка вже виконувала досить складні твори: рапсодії Ф. Ліста, п'єси циклу «Пори року» П. Чайковського, сонати Л. ван Бетховена. Значно більшу інформацію для вивчення та розуміння виконавських «уподобань» Наталії Олександрівни містять афіші часів її навчання в консерваторії та аспірантурі, початку професійної діяльності. Виконавський шлях піаністки яскраво демонструє схильність до монографічного принципу побудування концертних програм: серед численних афіш концертів Н. Єщенко звертають на себе увагу програми з творів В. Моцарта і Л. ван Бетховена, Ф. Шуберта і Ф. Шопена, Р. Шумана і Ф. Ліста. А її виконання «12 етюдів вищої виконавської майстерності» Ф. Ліста

та «24 прелюдій» для фортепіано С. Рахманінова стали свого часу по-справжньому значними подіями мистецького життя.

Як виконавиця, Наталія Олександрівна була органічною і у класичному, і у романтичному репертуарі. Вражає широкій репертуарний «діапазон» її концертних програм: сонати, варіації, концерти В. Моцарта; рондо, сонати, варіації, концерти Л. ван Бетховена, значна кількість творів Ф. Шуберта – сонати, експромти, музичні моменти, фантазія «Wanderer», Ф. Ліста – «Сонети Петрарки», рапсодії, етюди, фортепіанні транскрипції та парафрази; за різні часи вона виконала значну кількість творів Ф. Шопена, зокрема Сонату b-moll, Фантазію f-moll, балади, етюди, ноктюрни, мазурки, вальси; С. Рахманінова – прелюдії, етюди-картини, сонати, концерти, сюїту та Фантазію для двох фортепіано в дуеті з М. О. Єщенко, салонні п'єси. Значну увагу приділяла Наталія Єщенко виконанню творів свого Вчителя – С. Є. Фейнберга.

Наведемо фрагменти рецензій на виступи піаністки.

Видатний музичний теоретик і композитор М. Д. Тіц відзначає «щасливе поєднання» технічних можливостей «з елементами виконавської творчості» у грі Наталії Єщенко: «Її піаністична майстерність цілеспрямована, зігріта живим почуттям, скорегована думкою художника, який постійно удосконалюється...» (Тіц, 1967: 4).

«Соната ля-мінор, ор. 164, три експромти, фантазія “Wanderer” Ф. Шуберта, що були зіграні Наталією Єщенко зі справжнім натхненням та великою майстерністю, розкривають світ найтонших почуттів, настроїв, переживань. У її виконанні – тонке розуміння задуми композитора, увага до музичного тексту. Піаністка вміє передати поетичність твору, продемонструвати багату палітру відтінків у звучанні інструменту, стилеві особливості музики» – зауважує знаний харківський музикознавець П. П. Калашник (1980: 12).

Спільне музикування зі своєю сестрою, видатною піаністкою та викладачем Марією Олександрівною Єщенко – яскрава сторінка творчого життя Наталії Єщенко. В особистому архіві піаністки дбайливо зберігалися афіші спільних сольних та ансамблевих виступів сестер Єщенко, зокрема, з повідомленнями про виконання Фантазії та Сюїти для двох фортепіано С. Рахманінова, «Карнавалу тварин»

К. Сен-Санса. «Родзинкою» ансамблевих виступів сестер багато років було феєричне виконання «Польоту джмеля» М. Римського-Корсакова в обробці С. Рахманінова.

1950–1970 роки – час плідної співпраці Наталії Єщенко з симфонічним оркестром Харківської філармонії. Вона виконувала концерти для фортепіано з оркестром Бетховена, Римського-Корсакова, Шопена, Сен-Санса, Чайковського, Рахманінова у творчій співдружності з такими знаними майстрами, як Ілля Гусман, Вероніка Дударова, Карл Еліасберг, Арвід Янсонс, Євген Дущенко.

В цілому виконавський стиль Наталії Єщенко можна визначити як інтелектуально-емоційний³, і свідчення тому – існуючі аудіозаписи піаністки. Дивом зберігся запис Другого концерту для фортепіано з оркестром К. Сен-Санса у виконанні Н. Єщенко та оркестру Харківської філармонії під орудою А. Янсонса (1954 рік). Можемо стверджувати, що і у сучасного слухача перехопить подих від якості інтонування або стрімкого, сповненого енергією життя, руху, досконалого технічного втілення, блискучого піанізму та виконавської довершеності Наталії Єщенко. Застосування цифрових технологій⁴ дозволило забезпечити відповідну сучасним вимогам якість звучання фондів записів Наталії Олександрівни, здійснених на Українському та Харківському радіо, записів з особистого аудіоархіву Наталії Єщенко.

Скромність, стриманість, особлива делікатність – характерні риси образу Наталії Олександрівни. Вона ніколи не демонструвала учням у якості прикладу власні записи виконання тих чи інших творів, що складала її багатий концертний репертуар. І тільки по закінченні її земного шляху ми, її учні, а згодом інші студенти та шанувальники класич-

³ Питання дослідження виконавського стилю як актуальної категорії сучасного музикознавства докладно розглядаються, зокрема, в статті “Style as a Topical Category of Modern Musicology and Music Education” (Govorukhina, Smyrnova, Polska, Sukhlenko, & Savelieva, 2021: 49–67).

⁴ Зростаюче значення останніх для формування сучасного фахівця, зокрема, в галузі мистецтва, розкрито у дослідженні “Model Of Formation Of Digital Competence On The Basis Of Pedagogical Proceedings At The Present Stage Of Development Of Digitalizational” (Lytvyn, Khlystun, Prykhodkina, Poluboiaryna, Bezv, & Kopeliuk, 2021: 29).

ної музики, що наповнювали концертні зали на меморіальних заходах її пам'яті, отримали можливість оцінити справжній масштаб творчої особистості піаністки, почути досконале виконання Наталією Єщенко низки творів з її величезного концертного репертуару, зокрема, Рондо та 32 Варіацій Л. ван Бетховена, Прелюдій С. Рахманінова, Трансцендентних етюдів Ф. Ліста, Експромтів Ф. Шуберта, творів М. Лисенка. Енергетика виконання Наталією Олександрівною – дуже стриманою, врівноваженою у заняттях та спілкуванні людиною – творів так званої «романтичної доби» є приголомшливою. Це справжня феєрія піанізму: темперамент, вольовий «натиск», диференційоване туше, емоційно «забарвлене», персоніфіковане звучання, безпосередність, щирість музичного висловлювання у поєднанні з бездоганною «технічною складовою» виконання справляють незабутнє враження.

Самовіддана праця Наталії Єщенко отримала за життя високу професійну оцінку та визнання. Свідчення тому – не тільки почесні та вчені звання, численні грамоти та подяки, а і безумовна повага колег, щире захоплення шанувальників фортепіанного мистецтва. Їй була притаманна «чистота інтонування» як в мистецтві, так і у житті. Наталія Олександрівна не тільки навчала, але й особистим прикладом гідного служіння справі свого життя виховувала своїх студентів, за що ми безмежно їй вдячні.

Висновки. Можна з упевненістю стверджувати, що виконавська та педагогічна діяльність Наталії Олександрівни Єщенко – яскрава сторінка історії харківської фортепіанної школи. Оприлюднені нові відомості щодо концертної діяльності піаністки, здебільшого, з особистого архіву мисткині, сформульовані, завдяки залученню споминів випускників її класу різних часів та особистого досвіду навчання в ньому авторки цієї статті, педагогічні принципи роботи непересічної виконавиці дозволили дійти **висновку** про значний особистий внесок Наталії Єщенко у розвиток музичної культури та фахової мистецької освіти України другої половини ХХ століття.

ЛІТЕРАТУРА

І Міжнародний конкурс піаністів імені Марії та Наталії Єщенко (2021).
(Буклет). Харків: ХНУМ.

- Інютючка, Н. В. (2021). (Авт.-упоряд.). *В. І. Лозова – музикант, педагог. Біографія. Спогади. Матеріали.* (Моногр. нарис). Харків: Мачулін Л. І.
- Калашник, П. (1980). Концерти з творів Ф. Шуберта. *Музика*, 1, 14.
- Кононова, О. (2004а). *Музична культура Харкова кінця XVIII – початку ХХ століття.* Харків: Основа.
- Кононова, О. (2004б). *Марія Александровна Ещенко. Концертная и педагогическая деятельность.* Харків: НТМТ.
- Кононова, О. (2007). Спадкоємність поколінь: кафедра спеціального фортепіано. У кн. *Pro Domo Mea: нариси. До 90-річчя з дня заснування Харківського державного університету мистецтв імені І. П. Котляревського*, сс. 36–37. Харків: ХДУМ.
- Кононова, О. В. (2009). Єщенко Наталія Олександрівна. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. (Ред.), *Енциклопедія Сучасної України.* Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, https://esu.com.ua/search_articles.php?id=20256
- Лисенко, Л. Ф. (1998). *Павло Кіндратович Луценко та його учні: шляхи формування Харківської піаністичної школи.* Харків: Лівий берег.
- Мистецтво України: біографічний довідник* (1997). А. В. Кудрицький (ред.). Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана.
- Митці України. Енциклопедичний довідник* (1992). Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана.
- Руденко, Н. І. (2017). Єщенко Наталія Олександрівна У кн. *Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. 1917–2017. До 100-річчя від дня заснування: мала енциклопедія.* (Тт. I–II). Т. I, 235. Харків: Водний спектр ДЖі-Ем-Пі.
- Руденко, Н. І. (2001). *Регіна Самійлівна Горовиць та її уроки.* Київ: КДВМУ.
- Руденко, Н. І. (2021). *Наталія Олександрівна Єщенко. Життя і творчість.* Харків: Мачулін.
- Снегірьов, О. (1998). *Піаністи України.* Вип. 2. Київ: КІМ ім. Р. М. Глієра.
- Тіц, М. Д. (1967). Концерт Наталії Єщенко. *Соціалістична Харківщина*, 6 квіт.
- Харкову 350. Лідери ХХІ століття.* (2004). Харків: С. А. М.
- Шубіна, Л. І. (Ред.). (2006). *Тетяна Веркіна: мистецтвом змінювати світ:* зб. наук.-метод. матеріалів. Харків: Фактор.

- Govorukhina, N., Smyrnova, T., Polska, I., Sukhlenko, I., Savelieva, A. (2021). Style as a Topical Category of Modern Musicology and Music Education. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Musica*, 2, 49–67, DOI: 10.24193/subbmusica.2021.2.04
- Ivanova, I., Chernyavska, M., Pupina, O. (2020). Didactic Potential of Instructive Etude and its Explication in the Process of Professional Development of a Pianist. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(3), 257–266, DOI: <https://doi.org/10.7596/taksad.v9i3.2742>
- Lytvyn, V., Khlystun, O., Prykhodkina, N., Poluboiaryna, I., Bevz, M., & Kopeliuk, O. (2021). Model Of Formation Of Digital Competence On The Basis Of Pedagogical Proceedings At The Present Stage Of Development Of Digitalization Of Society. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(8), 219–223. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.8.29>

Maryna Bevz

Ph. D., Professor, Merited Art Worker of Ukraine,
Professor of Special Piano Department
Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts
e-mail: 10bevzmarina@i.ua
ORCID iD: 0000-0001-8176-849X

**CORYPHEUS OF THE KHARKIV PIANO SCHOOL.
NATALIIA OLEKSANDRIVNA YESHCENKO.
A WORD ABOUT THE TEACHER**

Statement of the problem. *The article is devoted to the creative personality of Nataliia Oleksandrivna Yeshchenko (1926–2015), an outstanding musician and well-known teacher, Honored Art Worker of Ukraine, Professor of the Special Piano Department at Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts. The performance and teaching activities of N. Yeshchenko are studied in the context of the birth and development of the Kharkiv piano school. Modern Ukrainian musicology has a number of publications devoted both to the development of Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts over many years of its glorious history, and to the personalities who formed its composition,*

performance and pedagogical schools. In the field of piano art and pedagogy, the study of the Kharkiv piano school is carried out through understanding the works of its outstanding representatives. For example, substantial monographs by L. Lysenko, O. Kononova, N. Iniutochkyna, N. Rudenko and a team of authors led by L. Shubina are dedicated to such outstanding pianists as P. Lutsenko, V. Lozova, R. Horowitz, N. Yeshchenko, T. Verkina.

The purpose of the article is to draw attention to the creative figure of Nataliia Yeshchenko, one of the most prominent teachers of the special piano department at Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts, to reveal the features of her performance and teaching activities, her role in the birth and development of the Kharkiv piano school.

The theoretical ground of the study is based on the works on piano pedagogy and performance practice, reference books, archival materials, studies of Kharkiv musical culture and historiography of Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts at that time.

The scientific novelty of the work is argued in a multifaceted analysis of Yeshchenko's performance achievements and pedagogical principles, which developed in the further professional activities of her numerous pupils and in the formation of her own Yeshchenko's school, as well as in the scientific use of materials from her personal archive.

The personality-oriented **research method** made it possible to single out and comprehend individual episodes of her creative biography; the comparative method helped clarify her individual performance style and pedagogical principles of professional musician training; the historical and cultural approach contributed to the study of N. Yeshchenko's creative personality in the context of the founding and growth of the Kharkiv piano school in the 2nd half of the twentieth century and led to the conclusion that she played an outstanding role in the development of musical culture and professional piano education in Ukraine at that time.

Key words: Nataliia Oleksandrivna Yeshchenko; professionalism; Kharkiv piano school; piano education; interpretation; performance style; pedagogical skills; humanity.

REFERENCES

Artists of Ukraine. Encyclopedic Handbook (1992). Kyiv: Ukrainska entsyclopedia imeni M. P. Bazhana [in Ukrainian].

- First International Competition of Pianists named after Maria and Natalia Yeshchenko.* (2021). (Brochure). Kharkiv: KhNUM [in Ukrainian].
- Govorukhina, N., Smyrnova, T., Polska, I., Sukhlenko, I., Savelieva, A. (2021). Style as a Topical Category of Modern Musicology and Music Education. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Musica*, 2, 49–67, DOI: 10.24193/subbmusica.2021.2.04 [in English].
- Iniutochkina, N. V (2021). (Ed.). *V. I. Lozova – a musician, a teacher. Biography. Memoirs. Materials.* (Monograph essay). Kharkiv: Machulin L. I. [in Ukrainian].
- Ivanova, I., Chernyavska, M., Pupina, O. (2020). Didactic Potential of Instructive Etude and its Explication in the Process of Professional Development of a Pianist. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(3), 257–266, DOI: <https://doi.org/10.7596/taksad.v9i3.2742> [in English].
- Kalashnyk, P. (1980). Concerts from F. Schubert's works. *Music*, 1, 14 [in Ukrainian].
- Kharkiv is 350 years old. Leaders of the XXI century.* (2004). Kharkiv: S. A. M. [in Ukrainian].
- Kononova, O. (2004a). Musical culture of Kharkiv in the late XVIII – early XX centuries. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
- Kononova, O. (2004b). *Maria Alexandrovna Yeschenko. Concert and teaching activities.* Kharkiv: NTMT [in Russian].
- Kononova, O. (2007). Heredity of generations: the Special Piano Department. *Pro Domo Mea: essays. To the 90th anniversary of the foundation of the Kharkiv I. P. Kotlyarevsky State Institute of Arts*, pp. 36–37. Kharkiv: KhDUM [in Ukrainian].
- Kononova, O. V (2009). Yeshchenko Natalia Oleksandrivna. I. M. Dziuba, A. I. Zhukovsky, M. G. Zheleznyak and others. (Eds.), *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, https://esu.com.ua/search_articles.php?id=20256 [in Ukrainian].
- Lysenko, L. F (1998). *Pavlo Kindratovych Lutsenko and his students: ways of forming the Kharkiv Piano School.* Kharkiv: Livyi bereh [in Ukrainian].
- Lytvyn, V., Khlystun, O., Prykhodkina, N., Poluboiaryna, I., Bevz, M., & Kopeliuk, O. (2021). Model Of Formation Of Digital Competence On The Basis Of Pedagogical Proceedings At The Present Stage Of Development

- Of Digitalization Of Society. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(8), 219–223. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.8.29> [in English].
- Rudenko, N. I. (2001). *Rehina Samiilivna Horowitz and her lessons*. Kyiv: KDVMU [in Ukrainian].
- Rudenko, N. I. (2017). Yeshchenko Nataliia Oleksandrivna In *Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts. 1917–2017. To the 100th anniversary of the foundation: a brief encyclopedia*. (Vols. I–II). Vol. I, 235. Kharkiv: Vodnyy spektr Dzhi-Em-Pi [in Ukrainian].
- Rudenko, N. I. (2021). *Nataliia Oleksandrivna Yeshchenko. Life and work*. Kharkiv: Machulin [in Ukrainian].
- Shubina, L. I. (Ed.). (2006). *Tetiana Vierkina: to change the world with art*. (Collection of Scientific and methodical materials). Kharkiv: Factor [in Ukrainian].
- Sniehiriov, O. (1998). *Pianists of Ukraine*. Iss. 2. Kyiv: KIM imeni R. M. Hliiera [in Ukrainian].
- The Art of Ukraine: A Biographical Handbook* (1997). A. V. Kudrytsky (Ed.). Kyiv: Ukrainska entsyclopedia imeni M. P. Bazhana [in Ukrainian].
- Tits, M. D. (1967). Nataliia Yeshchenko's concert. *Socialist Kharkiv Region*, April 6 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22 квітня 2022 р.